

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสั่นไหวในการสอนของครู เป็นงานวิจัยที่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมการสอน ประสพการณ์ความสั่นไหว และภาวะของการความสั่นไหวของครู เพื่อให้เกิดความครอบคลุม และมีความยืดหยุ่นในประเด็นที่ต้องการจะศึกษา งานวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการศึกษาไปที่กลุ่มครูผู้สอนในกลุ่มสาระวิชาศิลปะ โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง และโรงเรียนที่มีอาณาเขตติดกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 34 (สพม. 34)

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิชาศิลปะ ของโรงเรียนในสังกัด สพม. 34 ที่อยู่ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ และอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 11 โรงเรียน โดยมีครูผู้สอนกลุ่มสาระวิชาศิลปะรวม 56 คน ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลประชากร

โรงเรียน	จำนวนครูผู้สอนในกลุ่มสาระวิชาศิลปะ (คน)
โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ในพระอุปถัมภ์ฯ	8
โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ	6
โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย	3
โรงเรียนหอพระ	4
โรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ	9
โรงเรียนแมริมวิทยาคม	4
โรงเรียนสันกำแพง	8
โรงเรียนสันทรายวิทยาคม	4
โรงเรียนสารภีพิทยาคม	2
โรงเรียนหางดงรัฐราษฎร์อุปถัมภ์	5
โรงเรียนดอยสะเก็ดวิทยาคม	3

รวมทั้งสิ้น

56

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิชาศิลปะ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 34 (สพม.34) โดยศึกษาจากโรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนที่มีอาณาเขตติดกับอำเภอเมืองเชียงใหม่ ทั้งหมด 11 โรงเรียน จากครูผู้สอนกลุ่มสาระวิชาศิลปะรวมทั้งสิ้น 56 คน ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากครูที่มีความเข้าใจ และสามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ โดยเลือกมาโรงเรียนละ 1 คน เป็นจำนวนทั้งสิ้น 11 คน

อย่างไรก็ดี ในการเก็บข้อมูลจริงนั้น ครูบางคนไม่สะดวกและไม่สามารถให้ข้อมูลได้ รวมถึงปัญหาทางด้านการเดินทาง ผู้วิจัยจึงสามารถเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 4 โรงเรียน และครู 8 คน ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

จำนวนครู	โรงเรียน
2	วัดโนทัยพายัพ
1	กาวิละวิทยาลัย
1	สันกำแพงวิทยาคม
4	หางดงรัฐราษฎร์

ตารางที่ 3 ข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2

ครู	โรงเรียน	ประสบการณ์การสอน	วิชาที่สอน	เพศ
1	วัดโนทัยพายัพ	9	ทัศนศิลป์	ชาย
2	วัดโนทัยพายัพ	30	ดนตรี	ชาย
3	กาวิละวิทยาลัย	2	ทัศนศิลป์	ชาย
4	หางดงรัฐราษฎร์	1	นาฏศิลป์	ชาย
5	หางดงรัฐราษฎร์	10	นาฏศิลป์	หญิง
6	หางดงรัฐราษฎร์	30	ดนตรี	หญิง
7	หางดงรัฐราษฎร์	27	ทัศนศิลป์	ชาย
8	สันกำแพงวิทยาคม	8	ทัศนศิลป์, ดนตรี	ชาย

หมายเหตุ ไม่ได้ใช้รหัสเดียวกันกับข้อมูลในบทที่ 4

เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ซึ่งในการศึกษาความสิ้นไหล ทางผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาความสิ้นไหลของ Csikszentmihalyi (1988 อ้างใน Moneta, 2012) ที่จะใช้ชุดคำถามจากแบบสอบถาม Flow Questionnaire และ Flow Experience Sampling มาประยุกต์ใช้ โดยแต่เดิมนั้น ข้อคำถามแบบ Flow Questionnaire นั้น จะเป็นรูปแบบคำถามที่ถามถึงความรู้สึก และแนวโน้มของปัจเจกในการเกิดความสิ้นไหล ว่าเคยเกิดความสิ้นไหล หรือแนวโน้มจะเกิดความสิ้นไหลหรือไม่ และส่วนของ Flow Experience Sampling นั้น แต่เดิมจะเป็นชุดคำถามที่ถามถึงกิจกรรมที่ทำอยู่ในขณะที่เครื่องส่งสัญญาณจะเตือน โดยมีเป้าหมายให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมที่ทำในขณะนั้น เพื่อศึกษาว่ากิจกรรมรูปแบบใดที่จะทำให้เกิดความสิ้นไหล

ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับข้อคำถามทั้งในส่วนของ Flow Questionnaire และ Flow Experience Sampling ให้เป็นไปในเชิงเปิดกว้าง และเกี่ยวข้องกับการสอนมากยิ่งขึ้น โดยได้นำข้อคำถามของ Flow Questionnaire ที่มีทั้งสิ้น 12 ข้อ ได้แก่

1. เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งกับสิ่งที่กำลังทำอยู่
2. รู้สึกกังวลหรือไม่
3. มีเป้าหมาย และกรวางแผน
4. มีสิ่งสะท้อนที่บอกถึงสิ่งที่ทำว่าทำได้ดีเพียงใด
5. มีความมั่นใจว่าสามารถจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ในกิจกรรมได้
6. รู้สึกถึงตนเอง ไม่หลุดไปกับกิจกรรม
7. รู้สึกเบื่อหน่ายในกิจกรรมที่ทำ
8. ต้องพยายามตั้งใจมากกว่าปกติ เพื่อให้มีสมาธิ และรับรู้ว่าจะไรกำลังเกิดขึ้นบ้าง
9. เลือกที่จะทำกิจกรรมนั้นๆ แม้ไม่จำเป็นก็ตาม
10. รู้สึกไม่มีสมาธิ วอกแวก
11. เวลาผ่านไปเร็วกว่าปกติ หรือช้ากว่าปกติ
12. รู้สึกเพลิดเพลิน และสนุกสนานไปกับกิจกรรมที่ทำ

ซึ่งมีการแปลผลจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ถ้าหากเห็นด้วยกับข้อคำถาม หมายถึงมีแนวโน้มที่จะเคยเกิดความสิ้นไหล โดยในข้อที่ 2, 6, 7, 8, 10 นั้น จะเป็นข้อที่ผู้ให้ข้อมูลต้องไม่เห็นด้วยกับข้อคำถามดังกล่าว จึงจะแสดงถึงแนวโน้มของการเกิดความสิ้นไหลที่มากขึ้น

ในขณะที่ข้อคำถามจาก Flow Experience Sampling นั้น จะถามถึงความรู้สึกในขณะที่ทำกิจกรรม เพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรมที่ทำอยู่นั้น ส่งผลอย่างไร และมีปัจจัยใดที่ทำให้เกิดความสับสนในกิจกรรมนั้นๆ บ้าง โดยมีข้อคำถามทั้งสิ้น 7 ข้อ ดังนี้

1. กิจกรรมที่ทำอยู่มีความสำคัญเพียงใด
2. กิจกรรมที่ทำอยู่มีความน่าสนใจเพียงใด
3. กิจกรรมที่ทำอยู่มีความท้าทายหรือไม่
4. ผู้ให้ข้อมูลเกิดความเพลิดเพลินในการทำกิจกรรมเหล่านี้หรือไม่
5. มีความใส หรือจดจ่อในกิจกรรมที่ทำอยู่เพียงใด
6. ผู้ให้ข้อมูลได้ใช้ทักษะระดับสูงในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่
7. ผู้ให้ข้อมูลได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่ทำไป มาก หรือน้อยเพียงใด

ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดด้านการสุ่มประสบการณ์ หรือใช้วิธีการส่งสัญญาณเตือนผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้การนำข้อคำถามเหล่านี้ นำมาถามถึงสถานการณ์ในอดีต ที่ครูผู้ให้ข้อมูลเคยประสบมาในการสอนครั้งก่อนๆ

และข้อคำถามทั้ง 19 ข้อนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวคำถาม โดยใช้สถานการณ์อ้างอิงถึงการสอนเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจบริบท และมีได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้มากยิ่งขึ้น

ในส่วนของการศึกษาการสอนของครูนั้น ทางผู้วิจัยจะให้ความอิสระ และความเปิดกว้างของการเลือกตอบคำถามของครู เนื่องจากเป็นส่วนที่ไม่สามารถตัดสินได้ว่าวิธีการใดดีที่สุด และจะนำมาใช้เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างความสับสนกับการสอนของครูเท่านั้น ซึ่งทางผู้วิจัยได้วางโครงสร้างคำถามไว้ดังนี้

ทั้งนี้วิธีวัดความสับสนจากการทบทวนวรรณกรรมจะมีหลักๆ คือวิธีของ Mihaly ที่เป็นการใช้ชุดแบบสอบถาม ถามโดยเป็นช่วงเวลาทั้งวัน ด้วยความถี่ไม่เกิน 2 ชั่วโมง แต่ด้วยข้อจำกัดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ไม่สะดวกให้ข้อมูลได้ด้วยความถี่เทียบเท่าวิธีการของ Mihaly เนื่องจากมีภารกิจการสอนตลอดทั้งวัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงปรับเปลี่ยนรูปแบบการเก็บข้อมูลเพื่อลดความถี่ ไม่ให้เกิดผลกระทบกับการทำงานของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล การเก็บข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้จึงใช้ความถี่เพียงการเล่าถึงเรื่องในอดีต และยกตัวอย่างเหตุการณ์ตามวิธีการ Narrative + Survey ของ Privette และ Brundrick (อ้างใน Moneta, 2012)

แนวคำถามในงานวิจัย

1. กรอบชุดคำถามที่นำมาใช้เพื่อศึกษาการสอนของครู
 - 1.1 ระดับทักษะในเชิงความรู้สึก
 - 1.2 รูปแบบการจัดการการสอนของครู
 - 1.3 เทคนิค และวิธีการสอนของครู
2. กรอบชุดคำถามที่นำมาใช้เพื่อตอบคำถามการศึกษาความลื่นไหลของครู
ใช้ชุดคำถามในแบบสอบถามของ Mihaly ที่มีการปรับปรุงเพื่อยกสถานการณ์สมมติให้ใกล้เคียงกับสภาวะแวดล้อมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อศึกษาลักษณะของความลื่นไหลของครู
3. กรอบชุดคำถามที่นำมาใช้เพื่อศึกษาภาวะความลื่นไหลในการสอน
 - 3.1 ปัจจัยภายใน
 - ทักษะ อิงจากคำสัมภาษณ์ในส่วนที่ 1
 - ความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่ออาชีพ
 - การเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง
 - ระดับของความสมดุล ระหว่างทักษะและความท้าทาย
 - 3.2 ปัจจัยภายนอก
 - สภาวะแวดล้อม หลักสูตร และการจัดการ
 - การได้รับการตอบสนองจากผู้เรียน
 - ความท้าทายในกิจกรรมการสอน
 - วิชาที่สอน และหน้าที่นอกเหนือการสอน

โดยความถี่ในการเก็บข้อมูลนั้น จะอิงตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก ตามวิธีการของ Privette เพื่อไม่ให้เป็นภาระรบกวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจนเกินไปนัก โดยใช้ชุดคำถามของ Mihaly เป็นหลัก และใช้การยกสถานการณ์สมมติ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถนึกย้อนเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นกับตนเองตามหลักวิธีการ Narrative & Survey ของ Privette (อ้างใน Moneta, 2012)

และทางผู้วิจัยจะใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกบทสัมภาษณ์ และใช้สมุดจดบันทึกเพื่อประกอบกับคำสัมภาษณ์

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ทางผู้วิจัยจะใช้การบันทึกเสียงเทปการสัมภาษณ์ครูโดยตรง และถอดเทปการสัมภาษณ์เพื่อสรุปประเด็นด้านความสิ้นไหว และทางด้านการสอน โดยใช้สมุดจดบันทึก เพื่อเก็บข้อมูลทางบรรยากาศการสอน และเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม และการถอดเทป นำมาสรุปแยกเป็นแต่ละรายบุคคล
2. ข้อมูลที่ได้จะแบ่งออกเป็นสามประเด็น คือ การจัดการสอนของครู ความสิ้นไหวของครู และภาวะการเกิดความสิ้นไหวของครู โดยจะสรุปแนวโน้มว่าแต่ละรายบุคคลจะเกิดความสิ้นไหวหรือไม่ และแนวโน้มในการเลือกวิธีการสอนแบบไหน รวมถึงภาวะที่จะทำให้ครูเกิด หรือไม่เกิดความสิ้นไหว
 - 2.1 การจัดการการสอน แบ่งเป็นการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
 - 2.2 ความสิ้นไหวของครูจะศึกษาผ่านลักษณะของความสิ้นไหวตามหลักทฤษฎีความสิ้นไหว (Csikszentmihaly, 1990 ; 1997) เพื่อมองว่าประเด็นความรู้สึกละเอียดเชื่อมโยงกับกิจกรรมการสอนมากน้อยเพียงใด และมีผลอย่างไรบ้างในทัศนคติของครู
 - 2.3 ภาวะการเกิดความสิ้นไหวของครู จะศึกษาผ่าน 3 องค์ประกอบตามหลักทฤษฎีความสิ้นไหว (Csikszentmihalyi et al., 2005) เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบ และความเชื่อมโยงถึงสิ่งที่จะทำให้เกิดความสิ้นไหวในกิจกรรมของครู
3. เรียบเรียงข้อมูล และเขียนบรรยายถึงข้อค้นพบ และสรุปประเด็นตามหลักทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง